

Mestermű I.

POLGÁRI ÉLETVILÁG ÉS KÉZMŰVESSÉG A MEGÚJULT LENCK-VILLÁBAN SOPRONBAN

Az épületről

Amikor Lenck Emil (1845–1898), a városszerte ismert soproni nagykereskedő 1892 nyarán először lépett be a Deák téri kertben két év alatt felépített, historizáló villájába, minden oka meglehetett az elégedettségre: a gyönyörű arányú, nagyszabású, pazar berendezésű új otthon tágas terekkel, napfényes szobákkal várta a feleségével és négy gyermekével beköltöző büszke tulajdonost. A német anyanyelvű, evangélikus család Szászországból települt be Sopronba a 17. század legvégén. A családi iratokban generációról generációra követhető a rendkívüli vagyon gyarapodása: sokrétű kereskedelmi tevékenység, megfontolt ingatlanügyletek és a prosperáló

biztosítóvállalat szakértő igazgatása mind hozzájárultak a sikerhez, a 19. század végére a család már több tekintélyes épülettel is bírt a városban.

Lenck Emil 1890-ben rendelte meg a villa terveit Otto Hofer (1847–1901) soproni származású bécsi építésztől. Nem sokáig élvezhették azonban a villa és a park nyújtotta örömeiket: a Soproni Építő- és Földhitelbank bukása után a családi üzlet is megbukott, így kénytelenek voltak bérbé adni a csak pár évvel korábban belakott otthont. A bérlők az itt katonáskodó Schaumburg-Lippe Frigyes herceg (1868–1945) és felesége, Lujza dán királyi hercegnő (1875–1906) voltak, akiket a trónörökös, a későbbi VIII. Frigyes dán király (1906–1912) több alkalommal is meglátogatott, nem kis izgalmat hozva ezzel a város életébe. A felszámolás

A soproni Lenck-villa bejárata. Az épület tervezője: Otto HOFER | Entrance of the Lenck villa in Sopron. Architect: Otto HOFER | 1890–1892

Fotó: Rombai Péter / RepeszTech

alatt álló cégtől az egykori Lenck-villát 1907-ben „Sopron vármegye és Sopron sz. kir. város Régészeti Társulata” vásárolta meg kultúrpalota – ma úgy mondjuk: múzeum – céljára. Az 1913-ban megnyílt kiállítás akkoriban a városi múzeum teljes gyűjteményének kincseivel várta a látogatókat – nem véletlen, hogy a Soproni Múzeum munkatársai egymás közt ma is csak „Anyaház”-ként emlegetik az épületet –, 1987 után pedig kizárólag a néprajzi gyűjtemény bemutatóhelye lett. A kétezres évek derekán életveszélyessé nyilvánított épület 2018-ban megkezdődött átfogó rekonstrukciójának gyümölcse az új állandó kiállítás megnyitásával ért be teljesen.

Egymást erősítő ellenpontok

2020. október 8-án tárta ki újra kapuit a látogatók előtt a Lenck-villa. A *Mestermű – Polgári életvilág és kézművesség a 19. század végi Sopronban* című állandó néprajzi kiállítás nyitását a Soproni Múzeum négyéves előkészítő munkája előzte meg, hogy szakmaiságában kifogástalan és a modern látogatói igényeket élménygazdag módon kielégítő tárlat fogadja majd az érdeklődőket. A belsőépítészeti terveket a Narmer Építészeti Stúdió készítette el, Bihary Sarolta vezető tervező irányításával.

A kiállítás több szempontból is határterületet képez. Az ellenpontokat szálakkal összekötve a történelem és fikció,

A soproni Lenck-villa parkja a szökőkúttal | Park of the Lenck villa in Sopron with the fountain
Fotó: Rombai Péter / RepeszTech

Részlet a télikert üvegajtájáról a soproni Lenck-villában.

Kiállítás-tervek: Narmer Építészeti Stúdió, vezető belsőépítész: BIHARY Sarolta

Detail of the glass door of the winter garden in Sopron's Lenck villa.

Exhibition designs: Narmer Architecture Studio, leading designer: Sarolta BIHARY

Fotó: Tóth Richárd

A soproni Lenck-villa étkezője. Belsőépítészeti tervek: >

Narmer Építészeti Stúdió, vezető belsőépítész:

BIHARY Sarolta | Dining room of the Lenck villa in

Sopron. Interior design: Narmer Architecture Studio,

leading designer: Sarolta BIHARY

Fotó: Tóth Richárd

a néprajz és helytörténet, hiteles gyűjteményi anyag és sok-sok játék, kiállító- és közösségi tér mintegy élő szövetet alkotva egymást erősítik a tartalom átadásában. Mára már alapvetésnek számít ugyanis, hogy egy látogatóbarát múzeum működéséhez elengedhetetlenek a szakmai együttműködések, és a múzeumnak a közvetlen környezetével ápolt élő, párbeszédre alapuló kapcsolata.

Történelem és fikció, avagy Hofmann Liza férjhez megy

Az alkotók már a kiállítás koncepciójának megalkotásakor szembesültek azzal a furcsa feszültséggel, amit a historizáló villaépületbe tervezett néprajzi anyag látványa kelthet a látogatóban. A látszólagos ellentmondás feloldására kerettörténetet találtak ki: a villába képzeletben egy nagypolgári családot költöztettek, akik bár hangsúlyozottan nem azonosak a Lenck családdal, de körülményeik nagyon hasonlóak. Hogy miért nem a Lenck családot? Az elképzelt történet szálát kedvükre alakíthatták olyan irányba, amely minél színesebb képet fest a 19. század végi Sopron hely- és művelődéstörténetéről, a családtagok szubjektív megszólalásai pedig közel hozzák őket a mai kor emberéhez – egy valós történelmi család esetében ekkora szabadsággal nem rendelkeztek volna.

A meseszerű történet 1892-ben zajlik, a soproni borkereskedő Hofmann Gusztáv nagyobbik gyermeke, Liza frigyre készül lépni a komáromi származású huszártiszttel, Szőnyi Ágostonnal. A Hofmann család apraja-nagyja és személyzetük mindent megtesz, hogy a nagy nap a lehető legfényesebben és zökkenőmentesen folyhasson, a szükséges kellékek beszerzéséhez pedig sorra látogatják a város kézművesműhelyeit. A földszinten kialakított, a helyi kézművesipart enteriőrészletekben ábrázoló műhelyekben maguk a családtagok rendelnek és vásárolnak, miközben a mesterségekkel kapcsolatos személyes emlékeiket, élményeiket és véleményüket is megosztják a látogatókkal, míg a pincszinti műhelyekbe, valamint a vásárba és a kocsmába a személyzetet kísérelhetjük el. A személyzet feladataiban szerepkártyák segítségével vállalhatunk részt, azok végpontjait az egyes műhelyekben megtalálva tekinthetjük elvégzettnek a teendőket.

A kerettörténetet rövid kosztümös filmek illusztrálják, illetve a kiállításvezető füzetül is szolgáló „Régi Újság”, amely a 19. század végi napilapok szerkesztési sajátosságait és stílusát követi. A lap mellett, hogy bemutassa az épület két szintjének térképét, ízelítőt ad a korabeli Sopron híreiből, kulturális életéből, mindennapjaiból, és segít közelebről is megismerni azt a Hofmann családot, amelynek családi ünnepéhez kapcsolódhat a kiállítás

A céhes terem a soproni Lenck-villa Mestermű kiállításán (részlet). Belsőépítészeti tervek: Narmer Építészeti Stúdió, vezető belsőépítész: BIHARY Sarolta
The room of guilds at the 'Masterpiece' show in the Lenck villa in Sopron. Interior design: Narmer Architecture Studio, leading designer: Sarolta BIHARY
Fotó: Tóth Richárd

bejárása során a látogató. A mindkét kiállítási szintet alaposan végigjárók pedig akár rá is bukkanhatnak a család fő elveszett szemüvegére, amelynek megtalálását az újsághirdetés magas jutalmat ígér.

Néprajz és helytörténet

„...polgári életvilág és kézművesség...” A kiállítás címében is hordozza azt a kettősséget, amely tartalmilag újszerűvé teszi. A Soproni Múzeum gazdag néprajzi gyűjteménye párhuzamosan válik megismerhetővé azzal a polgári közeggel, amellyel a saját korában is összefonódva élt. Bár a néprajzot és a polgári művelődéstörténetet kiállításban ritkán vonjuk egymás mellé, a két világ itt izgalmasan elegyedik egymással. A néprajzi anyag túlsúlya a rendezői koncepcióban vitathatatlan és a befogadó számára is egyértelmű, apró utalások azonban mindvégig színesítik a tárlatot. A cipésznél a csizmadiaműhely szerszámai, félkész és kész csizmái mellett báli cipők is helyet kaptak, onnan pedig gondolatban már csak egy lépésre vagyunk a kitalált esküvői történet lakodalmi mulatságról ábrázoló örömanyjától – a látogatók pedig meglepetten és örömmel veszik észre a jelzésszerűen vitrinbe helyezett táncrendeket. A kalaposműhelyben a rábaközi népviselet díszes pörge kalapja és a cylinder egymás mellett készülnek. A harkai

kármentős kocsmában jóskártya másolatával játszhatnak az érdeklődők, a vásári árusok között pedig külön kis vitrinben mutatnak be válogatást azokból a pénzermékből, amelyekkel a különböző korokban fizethettek elődeink Sopronban (vagy Scarbantiában) Claudius császár bronz sestertiusától I. Ferenc József magyar királyi váltópénzéig.

Ezer műtárgy és sok-sok játék

A Soproni Múzeum néprajzi anyagának páratlan gazdagságát vonultatja fel a kiállítás. A több mint ezer kiállított műtárgyat a múzeum restaurátorai aprólékos gonddal készítették fel a kiállításra, közülük néhánynak – mérete miatt – az épületbe juttatása is komoly logisztikát igényelt: ilyen volt a villa egykori, pincszinti konyhájában felállított csapodi szárazmalom, vagy a szintén pincszinti mosókonyhába kerülő szőlőprés.

Bár nem műtárgyak, de komoly dokumentumértékkel bírnak a műtárgy-rekonstrukciók és másolatok. A német szabók termében például hat ruharekonstrukciót láthatunk (Berzsenyi Krisztina tervei), amelyeken lépésről lépésre követhető végig a nyugat-európai divattörténet a 18. század végétől a 19–20. század fordulójáig. A kalaposok termében felpróbálható kalapmásolatok, a szárazmalomban működő makett várja a látogatókat.

Pincszinti folyosó utcárezlettel a soproni Lenck-villa Mestermű kiállításán. Belsőépítészeti tervek: Narmer Építészeti Stúdió, vezető belsőépítész: BIHARY Sarolta | Corridor at cellar level with street detail at the 'Masterpiece' exhibition in Sopron's Lenck villa. Interior design: Narmer Architecture Studio, leading designer: Sarolta BIHARY
Fotó: Tóth Richárd

A soproni Lenck-villa átriumának mennyezete | Ceiling of the atrium of Sopron's Lenck villa
Fotó: Tóth Richárd

A német szabók terme ruharekonstrukciókkal a soproni Lenck-villa Mestermű kiállításán. Belsőépítészeti tervek: Narmer Építészeti Stúdió, vezető belsőépítész: BIHARY Sarolta. Jelmeztervező: BERZSENYI Krisztina | The room of guilds at the 'Masterpiece' show in the Lenck villa in Sopron. Interior design: Narmer Architecture Studio, leading designer: Sarolta BIHARY. Costume design: Krisztina BERZSENYI
Fotó: Tóth Richárd

Keskeny a határ a másolat és a játék között, könnyen átléphetünk rajta, ahogy arra a múzeumpedagógia is csábít. A cél a gyermekek és felnőttek kiállításba való bevonása. Szinte minden teremben találunk egy-egy lehetőséget az interaktivitásra, gyakran hívják játszani a kiállításban járókat. A céhes teremben mágneses memóriakártyával gyakoroltatják a céhjelvények megjegyzését, a gombkötő műhelyben a padlómatricán szétgurult gombok megkeresésére buzdítják a látogatót, a képfestőnél papírra pecsételhetőek a minták, a cipésznél a családtagok cipőit kell megkeresni. A játékok sora folytatódik a pinceszinten is, ahol a borospincében interaktív fal várja a soproni bor iránt érdeklődőket. A 3,5 méter széles falra Heimler Károly művének, a *Sopron topográfijának* (1936) dűlőneveket is feltüntető térképmelléklet-részletét kasírozták, tíz kinyitható ablakkal. Az ablakok a múzeum fotótárából származó, szőlő- és borkultúrához kapcsolódó, tematikusan gyűjtött képekre nyílnak, és izgalmas érdekességekkel szolgálnak többek közt szőlőfajtákról, babos ételekről, kereskedelmi útvonalakról és szüretéről. A pinceszint legnagyobb egybefüggő terében a soproni vásárok világába kapunk betekintést. A mézeskalácsos és a viaszműves, a fazekas és a faesztergályos műtárgystandjával szemben egy játékstand várja a játszani vágyókat. A sátoros pult mögötti kosarakban filcből varrt zöldségek, gyümölcsök és más piaci finomságok kínálják magukat árusításra és megvételre, egy kidolgozott szerepjáték pedig segít eligazodni a piacok mindennapjait egyre kevésbé ismerő fiatal generáció számára ebben az izgalmas forgatagban.

Kiállító- és közösségi tér

Az évtizedekig üresen álló Lenck-villa fájó hiányérzetet keltett a soproniakban, nem csoda hát, hogy az épületrekonstrukció első jeleinek feltűnésétől a megnyitóig számos kérdést kapott a múzeum az újranyitással kapcsolatban. A kiállítást létrehozó szakmai csoportot mindvégig inspirálta a villa látogathatóságára várakozó közösség, nem véletlen tehát, hogy már a tervezéskor gondoltak a majd az épületben és a parkban szívesen időzőkre.

A villa nagypolgári étkezője – a télikerttel együtt – a kiállításban a 19. századi viselkedéskultúrából hivatott ízelítőt adni. Az étkező központi eleme egy hosszú asztal, abroszán a puszta grafikai elemként megjelenített étkészlet minden darabja az iparművészeti gyűjtemény fotómásolata, a székek körben szintén a múzeum saját, ónémet bútorainak másolatai – fehér színben, hogy egyértelművé tegyék azok installáció voltát. Az asztalon korabeli menükártyák, receptek és az étkezési

kultúrával kapcsolatos illemszabályok bővítik a látogatók gasztrotörténeti ismereteit. Mindezen installáció, mivel csupán másolat, rövid idő alatt elbontható, hogy teret adjon koncerteknek és könyvbemutatóknak, esküvőknek és közösségi rendezvényeknek, ahogy erre igen gyakran sor kerül.

A soproni Lenck-villa átriumának részlete a *Mestermű* című kiállítás bevezető molinójával. Belsőépítészeti tervek: Narmer Építészeti Stúdió, vezető belsőépítész: BIHARY Sarolta | Part of the atrium of Sopron's Lenck villa with the introductory banner of the exhibition titled 'Masterpiece'. Interior design: Narmer Architecture Studio, leading designer: Sarolta BIHARY
Fotó: Tóth Richárd

A villa 130 éves parkja gazdag növényzetével, impozáns szökőkútjával és hangulatos sétaútjaival önmagában is vonzerővel bír. Ha hozzávesszük a park kőfalán elhelyezett barokk sírkökiállítást, mely 2007 óta várja az érdeklődőket, nem csodálkozunk az itt időzők számán. A múzeum azonban azokat is próbálja becsalogatni, akiket mindez még nem vonzana a kapukon belülre. Tavasztól őszig nyugágyakat helyeznek ki; társasjátékok, piknikplédek és bőséges piknikkosarak bérelhetőek, ingyenes szabadtéri koncertek, hangversenyek és filmvetítések színesítik a kínálatot. Természetvédelmi projektek is kapcsolódnak a helyhez: 2021-ben elnyerte a Madárbarát kert megtisztelő címet, rovarhotele és méhlegelője pedig tovább gazdagítja a park élővilágát.

SZLAVKOVOSZKY Mariann
kurátor, Soproni Múzeum

(Mestermű. Polgári életvilág és kézművesség a 19. század végi Sopronban, állandó kiállítás. Lenck-villa – Soproni Múzeum, Sopron)

A cikk második részében, amit következő lapszámunkban tervezünk megjelentetni, a gyűjtemény néhány darabját mutatja be Csiszár Attila, a kiállítás kurátora.